

CZU: 023.4(478)(047.53)=135.1

O NOUĂ PARADIGMĂ PENTRU BIBLIOTECILE DIN REPUBLICA MOLDOVA: MARIANA HARJEVSCHI ÎN DIALOG CU RAI A ROGAC

Raia ROGAC: Doamna președintă Mariana Harjevschi (să nu credeți că am greșit adresându-mă astfel, căci vom începe dialogul vorbind mai întâi despre Consiliul Biblioteconomic Național (CBN), al cărui președinte sunteți), ce funcții îndeplinește CBN, cine sunt membrii lui și de când sunteți în fruntea acestuia? Double felicitări: pentru funcția de președinte și pentru organizarea dezbaterii pe tema „Facilitarea accesului utilizatorilor de biblioteci la cărțile electronice”.

Mariana HARJEVSCHI: Într-adevăr, este o onoare și responsabilitate să îmi exercit funcția de președintă a Consiliului Biblioteconomic Național. Am fost numită în această funcție pe 15 iunie 2022, prin Ordinul nr. 111 al Ministerului Culturii, pentru o perioadă de 4 ani. De atunci, activez alături de alți colegi din cadrul CBN, o structură profesională importantă, care reunește reprezentanți din domeniul biblioteconomic ai diverselor tipuri de biblioteci, inclusiv biblioteci naționale, publice, școlare și universitare, dar și ai instituțiilor guvernamentale și organizațiilor de specialitate. Printre funcțiile principale ale CBN se numără coordonarea politicilor naționale în domeniul bibliotecilor, elaborarea strategiilor și normelor necesare pentru dezvoltarea acestora și promovarea unor proiecte inovative care duc la modernizarea domeniului. De asemenea, CBN are un rol important în organizarea de discuții și dezbateri, care facilitează schimbul de experiențe și bune practici între profesioniști din domeniu. Aceste activități sunt esențiale pentru crearea unui cadru interactiv, în care se pot împărtăși cunoștințe și se pot dezvolta soluții comune la provocările bibliotecilor din întreaga țară.

Andrei Chistol, secretar de stat, Ministerul Culturii al Republicii Moldova.

În ceea ce mă privește personal, am avut onoarea de a fi președintă a Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova (ABRM) în perioada 2012-2019. Această experiență m-a ajutat să înțeleg mai profund nevoile și problemele bibliotecilor din țara noastră și să lucrez alături de colegii mei pentru a sprijini modernizarea acestora prin intermediul programului Novateca, IREX Europa etc. De asemenea, am avut ocazia de a participa la mai multe proiecte

internaționale, iar implicarea mea în aceste activități a contribuit la îmbunătățirea experiențelor biblioteconomice în Republica Moldova. Acum, fiind parte a proiectului internațional KR21, un proiect care vizează promovarea experienței profesionale între biblioteci din diverse țări și dezvoltarea unui cadru de cooperare internațională, am considerat că este oportună organizarea unei dezbateri pe tema „Facilitarea accesului utilizatorilor de biblioteci la cărțile electronice”. Această temă este deosebit de relevantă în contextul actual, în care tehnologia joacă un rol tot mai important în viața cotidiană și în accesul la cunoaștere. Sper că dezbaterea a oferit o platformă ideală pentru a discuta despre provocările și oportunitățile legate de accesul la cărțile electronice, dar și despre posibilitățile de îmbunătățire a serviciilor bibliotecilor întru răspunderea nevoilor utilizatorilor.

R.R.: Evenimentul care constituie lăitmotivul acestui interviu s-a produs recent, la Cafeneaua Europa, și a fost organizat de CBN sub umbrela Ministerului Culturii. Au fost discuții interesante, constructive și participative, pe alocuri controversate. Evenimentul s-a desfășurat în două etape: în prima, experții în domeniu au prezentat comunicări privind mai multe aspecte ale temei, după care, în partea a doua, au urmat discuții cu cei prezenți. Apropos, cine au fost invitații în sală? Discursul dumneavoastră a fost axat pe o nouă paradigmă a domeniului biblioteconomic. Vă rog să vorbiți succint despre motivațiile acesteia. De ce o nouă paradigmă?

M.H.: Această întrunire semnificativă, susținută de KR21, a reunit lideri culturali, factori de decizie, experți în tehnologie și

drepturi de autor pentru a aborda provocările și oportunitățile pe care le oferă tehnologia domeniului biblioteconomic. Prezent la eveniment, Andrei Chistol, secretar de stat la Ministerul Culturii Republicii Moldova, a subliniat importanța adaptării instituțiilor culturale și educaționale la era digitală, evidențiind angajamentul Ministerului Culturii de a moderniza bibliotecile și de a promova un mediu cultural mai accesibil și mai incluziv pentru cetățeni.

Stephen Wyber, director pentru Politici și Avocatură în cadrul Federației Internaționale a Asociațiilor de Biblioteci (IFLA), a abordat rolul cărților electronice și a oferit o perspectivă internațională asupra accesului la aceste resurse. De asemenea, a prezentat prioritățile inițiativei KR21, care vizează promovarea unor schimbări în legislația și practicile naționale din Europa pentru a consolida dreptul la cunoaștere.

În rolul meu de președintă a Consiliului Biblioteconomic din Moldova, am vorbit despre accesul la cărți în era digitală, ca o nouă paradigmă pentru bibliotecile din Republica Moldova, menționând nevoia de a susține accesul la cărțile electronice, dar și alte resurse digitale cu scopul de a face bibliotecile noastre mai incluzive pentru utilizatori. În contextul schimbărilor rapide în sfera tehnologică, educațională și socială, este absolut necesar să regândim rolul resurselor pe care le poate oferi bibliotecile în comunitate. O nouă paradigmă în biblioteci presupune nu doar adaptarea la noile tehnologii, dar și reconfigurarea modului în care pot fi oferite cărțile din cadrul bibliotecilor. Un exemplu concludent cu referire la această experiență ar fi împrumutul de

O nouă paradigmă în biblioteci presupune nu doar adaptarea la noile tehnologii, dar și reconfigurarea modului în care pot fi oferite cărțile din cadrul bibliotecilor.

carte, ce poate fi interpretat, de fapt, ca oferirea accesului la carte, pentru că orice carte poate fi virtual deținută de bibliotecă, iar bibliotecarul doar facilitează această tranzacție pentru o perioadă, ulterior cartea fiind retrasă de pe tabletă, telefonul sau e-readerul

utilizatorului. Deci, nu este un împrumut fizic, dar unul virtual, care presupune utilizarea tehnologiilor și setarea unui mecanism mult mai complex, care să ia în considerare și aspecte legale, precum cele ce țin de dreptul de autor sau confidențialitatea datelor cu caracter personal etc.

Vitalie Eșanu, antreprenor IT, a susținut o prezentare captivantă despre viitorul cărților și transformarea lecturii prin tehnologie,

abordând rolul transformator al noilor tehnologii, inclusiv cel al inteligenței artificiale, în redefinirea modului în care oamenii interacționează cu literatura.

Ion Tigănaș, expert în drepturi de autor, a adus o perspectivă pro-utilizator în prezentarea sa despre drepturile de autor și cărțile electronice și a analizat complexitatea cadrului legal ce rămâne a fi provocator pentru domeniul culturii cu toate implicațiile acestuia pentru autori, editori, biblioteci și utilizatori.

Evenimentul a abordat, de asemenea, provocările și oportunitățile mai extinse cu care se confruntă bibliotecile și industria editorială în spațiul digital. Elena Pintilei, președinta Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova, a subliniat nevoia urgentă de a îmbunătăți infrastructura digitală și de a oferi o formare avansată pentru bibliotecari. În același timp, reprezentanții Uniunii Editorilor din Moldova au pus accent pe importanța creării unor modele sustenabile pentru cărțile electronice, care să sprijine atât industria, cât și cititorii. Teo Chiriac, președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, a oferit perspectiva autorilor, subliniind necesitatea unei abordări corecte și a unor protecții mai palpabile ale drepturilor de autor în ecosistemul digital.

R.R.: Dumneavoastră ați fost recent în Bruxelles. Vorbiți-ne despre această vizită. E cumva legată de tema discuției noastre?

M.H.: Da, vizita mea recentă la Bruxelles a fost, într-adevăr, legată de tema pe care am discutat-o, mai ales în contextul noilor dezvoltări și tendințe în domeniul biblioteconomic și al accesului digital la informație. În cadrul vizitei, am avut ocazia să particip la

Vitalie Eșanu, antreprenor în domeniul IT.

diverse întâlniri și discuții relevante, inclusiv în cadrul proiectului KR 21, organizat de IFLA, care urmărește să sprijine dezvoltarea și implementarea unor politici ce țin de accesul la cunoaștere. KR21 activează pentru a aduce schimbări în legislația și practica din Europa, care să consolideze dreptul tuturor de a accesa și aplica cunoștințele în beneficiul cercetării, științei și societății. Educația este esențială pentru inovație și dezvoltare și trebuie să fie accesibilă tuturor, fără restricții. Pentru a realiza acest lucru, este necesar un cadru legislativ modern care să pună cercetarea, educația și practica științifică actuală în centrul atenției. Astfel, această vizită mi-a oferit o perspectivă valoroasă asupra unor bune practici internaționale și a unor soluții aplicabile pentru bibliotecile din țara noastră, mai ales în ceea ce privește facilitarea accesului utilizatorilor la informațiile digitale – un subiect central în cadrul discuțiilor noastre.

R.R.: De acolo, din spațiul european, ați cules exemple de bune practici în biblioteci privitor la împrumutul cărților electronice?

M.H.: În mai multe țări europene, platformele naționale pentru cărțile electronice au fost implementate cu succes, având un impact semnificativ asupra accesului publicului la literatură digitală prin intermediul bibliotecilor. În Suedia, platforma „Libris” oferă un serviciu de împrumut de cărți electronice prin intermediul bibliotecilor publice. Suedia are o infrastructură bine dezvoltată de biblioteci digitale, iar „Libris” joacă un rol important în acest sistem, având în vedere că bibliotecile publice din Suedia sunt foarte active în promovarea accesului la resursele electronice. Biblioteca Națională Digitală „Kansalliskirjasto” a Finlandei oferă publicului acces la o colecție vastă de resurse electronice. În 2020, aceasta a înregistrat o creștere semnificativă a utilizării platformei cu aproximativ 500.000 de împrumuturi de cărți electronice anuale. De asemenea, utilizatorii pot accesa mai mult de 200.000 de titluri digitale. Platforma „Biblio” din Suedia permite utilizatorilor să împrumute cărți electronice și audiobooks prin intermediul bibliotecilor publice. În 2023, 1,3 milioane de utilizatori activi au accesat această platformă, iar numărul de împrumuturi anuale de cărți digitale depășește zece milioane. Biblioteca Națională Digitală din Estonia „Eesti Rahvusraamatukogu” permite accesul la peste 100.000 de titluri electronice, inclusiv lucrări literare, de cercetare și educație. Estonienii au acces facil la cărți electronice prin platforma națională, iar în 2022 au fost înregistrate peste un

Ion Țigănaș, expert în domeniul dreptului de autor.

milion de împrumuturi de cărți digitale. Deci, exemplele respective oferă modele de urmat.

R.R.: Un alt vorbitor – avocatul și prof univ. Ion Țigănaș, expert în domeniul dreptului de autor, pe care l-ați menționat mai sus – s-a referit la aspectul legal în utilizarea cărților electronice. Pentru bibliotecile din Republica Moldova, în special cele de la sate, e greu de imaginat că foarte curând vor exercita practic acest drept din cauza că unele din ele abia în ultimii ani și-au putut completa colecțiile cu volume în limba română.

M.H.: Sunt de acord cu dumneavoastră că, în prezent, multe biblioteci, în special cele din mediul rural, întâmpină dificultăți semnificative în implementarea unor soluții digitale pentru accesul la cărți electronice – nu există un sistem informatic care să o permită, nu există platforme cu aceste resurse etc. Aceste dificultăți sunt legate de resursele financiare limitate, infrastructura digitală insuficientă și, nu în ultimul rând, de lipsa unor reglementări clare și accesibile privind drepturile de autor pentru cărțile electronice. Totuși, sunt optimistă că apropierea de UE va permite îmbunătățirea acestui aspect în viitor. În contextul colaborărilor dintre Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și bibliotecile județene din România, vom continua să interacționăm prin proiecte care vor contribui la îmbunătățirea accesului la resursele în limba română, inclusiv în format digital. Recent, România a donat Republicii Moldova 100.000 de cărți în format fizic și tot atâtea – în cel electronic. Donația a ajuns în 300 de biblioteci publice din

200 de localități, inclusiv la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Aceste parteneriate reprezintă un exemplu pozitiv de solidaritate și sprijin între instituțiile bibliotecare din cele două țări, iar donațiile de cărți fizice sunt o primă etapă importantă în extinderea și diversificarea colecțiilor bibliotecilor din Republica Moldova. În ceea ce privește viitorul, cred că dezvoltarea infrastructurii digitale și a unei legislații clare și echitabile privind drepturile de autor va fi esențială pentru a asigura accesul bibliotecilor la cărți electronice și, implicit, pentru a facilita educația și informarea utilizatorilor din țară, nu doar din municipiul Chișinău. Acesta este un proces care necesită atât sprijin instituțional, cât și implicarea activă a profesioniștilor din domeniu. Sper că, odată cu implicarea membrilor CBN pe această direcție, să reușim să depășim aceste bariere și să oferim bibliotecilor din Republica Moldova instrumentele necesare, un cadru legal benefic pentru a accesa și distribui cărți electronice în mod eficient și legal.

R.R.: Domnul Vitalie Eșanu, antreprenor în IT, și-a intitulat comunicarea „Viitorul cărților: transformarea lecturii prin tehnologie”, unde a oferit unele soluții pentru depășirea greutăților la exercitarea practică a accesului la împrumutul cărților digitale. Credeți în viitorul digital al cărților în toate bibliotecile din Republica Moldova?

M.H.: Într-adevăr, domnul Vitalie Eșanu a prezentat o viziune interesantă, chiar provocatoare pentru viitorul cărților digitale – un subiect extrem de relevant atât pentru bibliotecile din alte țări, cât și pentru bibliotecile din Republica Moldova. Consider că tehnologia poate transforma semnificativ modul în care accesăm și împrumutăm cărțile, chiar și editarea lor. Prezentarea domnului Vitalie Eșanu a suscitată curiozitatea publicului din punctul de vedere al unor incertitudini legate de inteligența artificială, care tot mai mult interferează atât cu modul în care ne informăm, cât și cu felul în care sunt create propriu-zis cărțile. Deși, în prezent, accesul la cărțile digitale în bibliotecile din Republica Moldova se află încă într-o fază incipientă, cred cu tărie că aderarea la comunitatea europeană și alocarea unor fonduri speciale vor accelera acest proces. Cred că viitorul cărților digitale în bibliotecile din Republica Moldova este unul promițător, iar investițiile în acest domeniu, atât financiare cât și educaționale, vor contribui semnificativ la succesul acestui proces.

R.R.: Ați moderat și sesiunea de discuții, în cadrul căreia și-au expus opiniile doamna Elena Pintilei, directorul general al Bibliotecii Naționale din Republica Moldova (BNRM) și președinta Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova, care a vorbit despre adaptarea bibliotecilor la tehnologiile digitale. Vă rog să ne vorbiți despre colaborarea dintre cele mai mari biblioteci, BM și BNRM, și a celor două structuri strategice – CBN și ABRM.

M.H.: Moderarea acestui eveniment mi-a oferit posibilitatea să ascult intervențiile interesante și relevante ale experților din domeniu. Așa cum a subliniat și doamna Elena Pintilei, adaptarea bibliotecilor la noile tehnologii digitale reprezintă un pas esențial pentru dezvoltarea acestora, avându-se în vedere necesitatea de a răspunde nevoilor utilizatorilor în era digitală. În ceea ce privește colaborarea dintre Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și Biblioteca Națională a Republicii Moldova, aceasta este una strategică și esențială pentru promovarea accesului la informație, dezvoltarea infrastructurii și implementarea unor proiecte comune care să sprijine modernizarea serviciilor bibliotecilor din întreaga țară. Cele două instituții, deși au atribuții diferite, colaborează strâns în vederea armonizării politicilor de dezvoltare a bibliotecilor și implementării unor soluții inovative pentru promovarea accesului digital la resursele informaționale. În paralel, colaborarea dintre CBN și ABRM este una care se completează și este vitală pentru consolidarea unei rețele de biblioteci puternice. CBN se ocupă de coordonarea și promovarea politicii naționale în domeniul biblioteconomic, în timp ce ABRM este o organizație profesională care sprijină dezvoltarea și formarea profesională a bibliotecarilor și a aplicării standardelor profesionale prin reglementările promovate. Împreună, aceste două structuri conlucrează pentru a crea un cadru coerent, bazat pe bune practici internaționale, care să sprijine atât dezvoltarea profesională a bibliotecarilor, cât și îmbunătățirea serviciilor bibliotecilor pentru utilizatori prin proiecte comune.

R.R.: Teo Chiriac, președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, a menționat că Biblioteca Municipală cu filialele ei au o strânsă colaborare cu scriitorii. Există chiar și un proiect special al Uniunii, în cadrul căruia scriitorii desfășoară o serie de activități literare și culturale. Referitor la cartea digitală, domnia sa nu s-a arătat încântat, iar despre internet a spus tranșant: internetul dezumanizează omenirea. Susțin această părere atâta timp cât, pare-se, domină știrile false și, de foarte multe, ori escrocii își fac

hatârul, păcălind și estorcând bani sau oferind produse de tot felul sub nivelul calității oamenilor cinștiți, care nici nu-și pot imagina că există asemenea specimene. Problema cea mare este că aceștia sunt greu de identificat și, practic, foarte puțini sunt trași la răspundere. Ce ați putea comenta la acest capitol?

M.H.: Într-adevăr, domnul Teo Chiriac, în rolul său de președinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova, a subliniat un aspect important legat de impactul tehnologiilor digitale asupra societății, iar observațiile sale sunt valabile mai ales în contextul prezenței știrilor false și a escrocheriilor online. Este adevărat că internetul poate fi un mediu periculos, unde informațiile false sau chiar fraudele literare sunt, din păcate, din ce în ce mai frecvente. În cazul discuțiilor cu referire la accesul la cartea electronică, este important ca utilizatorii să dispună de această diversitate de formate aplicabile cărților – tipărite, electronice, inclusiv audio. Iar cu referire la valoarea creațiilor literare e necesar ca utilizatorii, cititorii să își dezvolte un spirit critic pentru a putea face distincția între lucrările de valoare și nonvaloare. Platformele electronice, de exemplu, oferă posibilitatea de a accesa o multitudine de resurse literare din orice colț al lumii, aducând literatura mai aproape de cititori și facilitând accesul la informație pentru toți, indiferent de locația geografică.

În ceea ce privește colaborarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” cu Uniunea Scriitorilor din Moldova, aceasta a fost întotdeauna una deosebit de fructuoasă, având un impact pozitiv asupra comunității literare și culturale. De exemplu, Proiectul cultural „Scriitorii pentru Capitală, Capitala pentru Scriitori” are drept scop

promovarea dialogului literar, a culturii lecturii și a accesului la evenimentele culturale care se desfășoară prin intermediul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, facilitând întâlnirile dintre scriitori și publicul larg.

R.R.: Stephen Wyber, director de Politici și Avocatură la IFLA, a susținut o întreagă conferință cu tema „Viitorul lecturii: cărțile electronice și bibliotecile”.

Stephen Wyber, director pentru Politici și Avocatură în cadrul Federației Internaționale a Asociațiilor de Biblioteci (IFLA).

M.H.: Da, Stephen Wyber, director de Politici și Avocatură la IFLA, dar și coordonatorul proiectului KR21, a avut o prezentare consistentă și captivantă pentru public. Tema cărților electronice și impactul lor asupra lecturii și bibliotecilor este deosebit de relevantă în context internațional, dar și actual pentru Republica Moldova. Consider că materialul prezentat de Stephen Wyber ar putea fi disponibil în biblioteci ca un ghid de inițiere, atât pentru bibliotecari, cât și pentru utilizatori. Acest material ar ajuta nu doar la o înțelegere mai clară a rolului cărților electronice în viitorul lecturii, dar și la dezvoltarea unor practici eficiente de integrare a resurselor digitale în serviciile bibliotecilor.

R.R.: Sesiunea de întrebări și răspunsuri cu publicul a fost moderată de Diana Silivestru, șef-interimar al Direcției Arte, Industrii Creative și Educație Artistică (DAICEA) a Ministerului Culturii. A fost și aici o frumoasă colaborare.

M.H.: Colaborarea CBN cu DAICEA a fost mereu una deosebit de fructuoasă, iar implicarea doamnei Diana Silivestru a contribuit semnificativ la succesul acestei sesiuni interactive, care a permis publicului să adreseze întrebări esențiale și să participe activ la dezbateri. Este întotdeauna o plăcere să lucrăm împreună cu instituții care împărtășesc aceeași viziune asupra importanței bibliotecilor, formării bibliotecarilor etc. Colaborarea dintre Ministerul Culturii și instituțiile bibliotecare este un exemplu clar al modului în care putem construi împreună o platformă solidă pentru dezvoltarea culturală a societății noastre.

R.R.: Și ultima întrebare, hamletiană: a fi sau a nu fi? Adică a fi sau nu fi cartea și biblioteca electronică la noi, în Moldova, după ce am aflat de la Stephen Wyber că mai ales operele literare sunt foarte scumpe și greu de procurat?

M.H.: Este evident că, așa cum a menționat și Stephen Wyber, cărțile electronice pot fi costisitoare și greu accesibile, iar achiziționarea lor în număr mare poate părea o provocare pentru multe biblioteci din țara noastră. Totuși, răspunsul meu este „a fi” pentru cartea și biblioteca electronică, chiar dacă drumul până acolo nu este ușor. Cartea electronică nu este doar o alternativă, ci o necesitate. Cartea și biblioteca electronică sunt, fără îndoială, viitorul, iar ca societate, trebuie să fim pregătiți să le integrăm în viața culturală și educațională a Republicii Moldova.

Foto: Victor BUJU, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”